

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

КОДЛЮК ІГОР ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 378.6.016:[811.111'243:338.48

**ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
В ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
З ТУРИЗМУ В КОЛЕДЖАХ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Морська Лілія Іванівна,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
професор кафедри іноземних мов для природничих
факультетів.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Бігич Оксана Борисівна,
Київський національний лінгвістичний університет,
професор кафедри методики викладання іноземних мов
й інформаційно-комунікаційних технологій;

кандидат педагогічних наук, доцент
Дука Марія Володимирівна,
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка,
доцент кафедри германської філології.

Захист відбудеться 29 жовтня 2018 р. о 13.30 на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.05 Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027 (зала засідань).

Із дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <http://www.tnpu.edu.ua> та в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий 29 вересня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. П. Штонь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Модернізація національної системи освіти в контексті Болонського процесу зумовлює необхідність підвищення якості іншомовної підготовки молоді з урахуванням перспектив використання мов у практичній діяльності. Іншомовна освіта в Україні реформується відповідно до основних досягнень європейських країн та вимог Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти на засадах комунікативного підходу, який передбачає формування у студентів готовності до іншомовного спілкування.

Водночас помітна тенденція до професіоналізації викладання іноземних мов, зокрема англійської, у закладах вищої освіти (ЗВО). Стосується це і підготовки майбутніх фахівців із туризму, провідним видом діяльності яких є обслуговування клієнтів, що полягає в наданні їм соціально-культурних послуг у процесі комунікації. Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх фахівців із туризму відображені у відповідних нормативних документах: Конституції України, законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про туризм» (1995), Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 р. (2013) та ін. Відповідно до Галузевого стандарту вищої освіти України (2013) молодший спеціаліст із туристичного обслуговування може займати певні первинні посади; взаємодіяти, співпрацювати з широким колом осіб (колегами, керівниками, клієнтами) для провадження професійної або навчальної діяльності; виконувати обмежені управлінські функції; приймати рішення у звичних умовах з елементами непередбачуваності. У зазначеному документі обґрунтовано необхідність навчання студентів іншомовного спілкування.

З огляду на те, що професія молодшого спеціаліста із туристичного обслуговування передбачає контакти з іноземними громадянами, ефективність комунікації залежить від належного володіння такими фахівцями діалогічним мовленням.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури засвідчив, що проблема формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні (АКДМ) майбутніх фахівців із туристичного обслуговування є багатоплановою і досліджувалася науковцями аспектно. Зокрема, психологічні основи іншомовної комунікативної діяльності розкрито у працях В. Артемова, І. Зимньої, О. Леонтєва та ін.; сутність, структуру, особливості формування іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені (С. Ніколаєва, В. Редько, А. Щукін, М. Кенел, Ян Ван Ек, С. Савіньон, М. Свейн та ін.); особливості формування ІКК фахівців різних галузей є предметом наукового пошуку С. Баришникової, О. Бігич, О. Дацків, М. Дуки, І. Задорожної, С. Козак, Н. Костенко, Н. Микитенко, Л. Морської, О. Павленко, О. Тарнопольського, у тому числі з туризму – М. Галицької, І. Кухти, Г. Черній, А. Чуфарлічевої та ін.; теорія діалогу представлена у фундаментальних працях В. Скалкіна, Ю. Пассова, В. Черниш; методичним аспектам навчання українського діалогічного мовлення присвячено наукові розвідки О. Орлової, Е. Палихати та ін.; педагогічні засади підготовки фахівців із туризму розкрили Л. Соловей, В. Федорченко, Н. Фоменко та ін.

Низка дисертаційних робіт стосується формування АКДМ студентів різних спеціальностей: майбутніх учителів – Л. Гайдукова, Т. Коробейнікова; менеджерів невиробничої сфери – Л. Максименко; фахівців із міжнародної економіки – Л. Сліпченко; митників – О. Метьолкіна.

Проте недостатньо дослідженими залишаються особливості формування АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування, зокрема спостерігається невідповідність між вимогами до іншомовної підготовки представників цієї професії в умовах полікультурного середовища та недостатнім рівнем володіння ними іншомовним діалогічним мовленням; між орієнтуванням туристичної освіти на підготовку компетентних фахівців та недооцінюванням у структурі професійної компетентності іншомовної професійно орієнтованої складової.

Усе зазначене вище свідчить про **актуальність** заявленої проблеми, а її недостатня дослідженість у педагогічній теорії і практиці зумовлює необхідність розробки відповідної методики у межах теми дисертації: **«Формування англomовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туризму в коледжах».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри англійської філології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретико-методичні аспекти професійного становлення та мовної підготовки фахівця гуманітарного профілю» (державний реєстраційний номер 0110U000076). Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 9 від 29 квітня 2015 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 26 травня 2015 р.).

Об'єктом дослідження є процес формування англomовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців із туризму в коледжах.

Предметом – методика формування їх англomовної компетентності в діалогічному мовленні.

Мета роботи: теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику формування англomовної компетентності в діалогічному мовленні студентів спеціальності «Туристичне обслуговування».

Відповідно до мети визначено такі **завдання:**

1) на основі аналізу психолого-педагогічної і методичної літератури з'ясувати стан дослідження проблеми формування АКДМ майбутніх фахівців галузі туризму та уточнити її сутність і структуру;

2) розкрити особливості комунікативної ситуації як важливого засобу формування АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування;

3) обґрунтувати зміст навчання англomовного діалогічного мовлення студентів спеціальності «Туристичне обслуговування»;

4) розробити модель формування АКДМ майбутніх фахівців із туризму в коледжах та відповідну підсистему вправ;

5) експериментально перевірити результативність розробленої методики та укласти методичні рекомендації з формування АКДМ студентів спеціальності «Туристичне обслуговування».

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що високого рівня сформованості АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування можна досягти за умов реалізації запропонованої методики, яка передбачає поетапне формування цієї компетентності (I – «реплікування», II – укладання діалогічних єдностей, III – укладання мінідіалогів, IV – укладання діалогів певних функціональних типів) як інтегрованої якості особистості у взаємозв'язку мовної, мовленнєвої, лінгвосоціокультурної та навчально-стратегічної компетентностей; виконання підсистеми вправ, розробленої на професійно орієнтованому англomовному матеріалі, відібраному відповідно до науково обґрунтованих критеріїв із використанням комунікативних ситуацій.

Для розв'язання поставлених завдань використовувався комплекс взаємопов'язаних **методів**: *теоретичних*: аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури та нормативних документів із метою з'ясування сутності базових понять дослідження; порівняння, узагальнення, індукція, дедукція, моделювання навчального процесу – для обґрунтування структури АКДМ та розробки методики її формування у майбутніх фахівців із туристичного обслуговування; *емпіричних*: спостереження за навчальним процесом, бесіди з викладачами і студентами з метою вивчення педагогічного досвіду з проблеми дослідження; виконання діагностичних завдань, тестування – для діагностики рівня сформованості АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування; методичний експеримент із метою перевірки результативності запропонованої методики формування АКДМ; *статистичних*: методи математичної статистики для кількісного та якісного аналізу отриманих результатів і доведення їх достовірності.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що:

- *вперше* розроблено методику формування АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування, яку відображено у відповідній моделі, структурними компонентами якої є такі блоки: цільовий (мета, теоретичні підходи, принципи навчання); змістово-процесуальний (етапи та підсистема вправ: I етап – «реплікування», II етап – укладання діалогічних єдностей, III етап – укладання мінідіалогів, IV етап – укладання діалогів певних функціональних типів; методи навчання – інтерактивні, метод проектів, кейс-метод; засоби навчання: технічні – нетехнічні, вербальні – невербальні – вербально-зображувальні; навчальні дисципліни – «Англійська мова за професійним спрямуванням»); критеріально-результативний (компоненти АКДМ – мовна, мовленнєва, лінгвосоціокультурна, навчально-стратегічна; критерії та рівні її сформованості; очікуваний результат);

- *уточнено* сутність і структуру АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування; *удосконалено* зміст професійно орієнтованої англomовної підготовки студентів у коледжах;

- *подальшого розвитку* набуло розуміння комунікативної ситуації як важливого засобу формування АКДМ майбутніх фахівців із туризму.

Практичне значення роботи полягає: у розробці діагностичного інструментарію сформованості АКДМ майбутніх фахівців із туристичного

обслуговування, підсистеми вправ для навчання діалогічного мовлення; у відборі найбільш уживаного мовленнєвого та мовного професійно орієнтованого англomовного матеріалу; в обґрунтуванні методичних рекомендацій із формування АКДМ. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані для розробки навчальних програм з іноземної мови та відповідного навчально-методичного забезпечення; вдосконалення практично орієнтованого змісту іншомовної підготовки майбутніх фахівців із туризму в коледжах.

Основні положення дисертаційного дослідження **впроваджено** у навчально-виховний процес Технічного коледжу Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (довідка № 2/19-365 від 29.06.2017 р.), Коломийського економіко-правового коледжу Київського національного торговельно-економічного університету (довідка № 167 від 06.10.2017 р.), Галицького коледжу імені В'ячеслава Чорновола (довідка № 157/01 від 05.07.2017 р.) та Тернопільського кооперативного торговельно-економічного коледжу (довідка № 236 від 25.07.2017 р.).

Апробація результатів дослідження здійснювалася:

– на наукових та науково-практичних конференціях різних рівнів: *міжнародних* – «Роль педагогічних та психологічних наук у процесі розвитку суспільства в умовах сьогодення» (Україна, м. Київ, 5 грудня 2014 р.), «Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії» (Україна, м. Одеса, 16–17 жовтня 2015 р.), «Nauczyciel i uczeń wobec wyzwań współczesności» (Польща, м. Бельсько-Бяла, 25–26 квітня 2016 р.), «Новые тенденции в науке» (Україна, г. Киев, 29 апреля 2016 г.), «Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії» (Україна, м. Харків, 9–10 вересня 2016 року), «Стан, проблеми та перспективи педагогічних досліджень і соціальної роботи» (Словацька Республіка, м. Сладковичево, 28–29 жовтня 2016 р.), «Актуальні проблеми германо-романської філології та освітній соціокультурний процес» (Україна, м. Тернопіль, 11–12 листопада 2016 р.), «Перспективи розвитку професійно спрямованої іншомовної освіти в мультикультурному просторі» (Україна, м. Житомир, 12 квітня 2017 р.), «Актуальні проблеми іноземної філології та освітній соціокультурний процес» (Україна, м. Тернопіль, 8–9 грудня 2017 р.); *всеукраїнських* – «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології» (Україна, м. Запоріжжя, 3–4 лютого 2017 р.);

– на засіданнях кафедри англійської філології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та циклової комісії Технічного коледжу Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя (2013–2017 рр.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 14 працях, із них: 4 статті – у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних наукових виданнях, 8 – у збірниках наукових робіт і матеріалах конференцій.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг її становить 274 сторінки, із них основного тексту – 201 сторінка. Список використаних джерел налічує 255 найменувань, серед яких 25 – іншомовні видання. Робота містить 12 таблиць, 4 рисунки, 5 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «**Проблема формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туризму в педагогічній теорії**» проаналізовано стан зазначеної проблеми в сучасних наукових дослідженнях; охарактеризовано теоретичні основи діалогічного мовлення; уточнено сутність і структуру АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування; розкрито особливості комунікативної ситуації як важливого засобу формування АКДМ.

Дослідження стану проблеми формування АКДМ майбутніх фахівців із туризму в педагогічній теорії дало змогу з'ясувати, що вченими розкрито сутність поняття «іншомовна комунікативна компетентність», його структуру та особливості формування у фахівців різних галузей; обґрунтовано технологію формування готовності до іншомовного спілкування майбутніх фахівців сфери туризму, визначено педагогічні умови формування їх іншомовної комунікативної культури, розроблено методику навчання майбутніх менеджерів туризму створення англомовних туристичних проектів; розкрито організаційні засади туристичної освіти в Україні; з'ясовано сутність поняття «іншомовна компетентність у діалогічному мовленні», розроблено методику формування АКДМ майбутніх фахівців певних галузей.

У напрацюваннях учених, присвячених підготовці фахівців сфери туризму за кордоном, виокремлено низку чинників, які сприяють підвищенню її якості: збільшення кількості навчального часу на практичну підготовку студентів, у т. ч. практичні заняття (не менше 50%), організація короткотривалих і довготривалих мовних курсів, мовних програм; акцентується увага на необхідності розвитку навичок спілкування – граматичних, дискурсивних, стратегічних, соціолінгвістичних; серед методів навчання (наприклад, в австралійських коледжах) домінують професійно-ділові ігри, у процесі яких студенти навчаються осмислювати й аналізувати проблемні ситуації в умовах, наближених до певної туристичної організації.

Теоретичні основи діалогічного мовлення ґрунтовно розкриті В. Скалкіним та В. Черниш. Засадничими в контексті нашого дослідження вважаємо розроблену класифікацію діалогічного мовлення за різними ознаками: кількістю учасників спілкування, соціально-комунікативною характеристикою, співвідношенням мовленнєвих мотивів співбесідників, величиною діалогічного тексту, обсягом і структурою одиничного висловлювання; визначені психологічні, комунікативні та мовні (лінгвістичні) особливості, які необхідно враховувати у процесі формування АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування.

З огляду на комунікативні функції діалогічного мовлення (запит інформації – повідомлення інформації; пропозиція (прохання, наказ, порада) – прийняття/неприйняття запропонованого; обмін судженнями, думками, враженнями; взаємопереконання, обґрунтування своєї точки зору) розрізняють функціональні типи діалогів: діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін враженнями, діалог-обговорення, дискусія. На основі аналізу відповідної психолого-педагогічної та методичної літератури, бесід із викладачами і студентами, власного досвіду викладання іноземної мови встановлено, що найпоширенішими типами діалогів фахівців із туристичного обслуговування є

діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін враженнями, кожному із яких притаманні певні види діалогічних єдностей.

Результатом оволодіння діалогічним мовленням майбутніх фахівців із туристичного обслуговування є *англомовна компетентність у діалогічному мовленні*, яка в авторському розумінні є інтегрованою якістю особистості, компонентом іншомовної професійної компетентності, що передбачає наявність: професійно орієнтованих знань, а також тих, що стосуються теоретичних основ діалогічного мовлення; відповідних фонетичних, лексичних і граматичних навичок, пов'язаних як з аудіюванням, так і з говорінням; умінь ініціативно розпочинати діалог, реагувати на репліки співрозмовника, спонукати його до продовження розмови з урахуванням країнознавчих та лінгвокраїнознавчих особливостей мовця. Структурними компонентами цієї компетентності виокремлено мовну, мовленнєву, лінгвосоціокультурну та навчально-стратегічну.

Однією з психологічних особливостей діалогічного мовлення є ситуативність. Ситуативність навчання іноземних мов Ю. Пассов значною мірою «прив'язує» до говоріння і стверджує, що навчання цього виду мовленнєвої діяльності має відбуватися «на основі і з допомогою ситуацій», а ситуацію, у свою чергу, вважає основою функціонування спілкування.

Виокремлюють такі функції комунікативної ситуації: один зі способів формування мовних навичок, здатних до переносу; спосіб мотивації мовленнєвої діяльності; умова розвитку мовленнєвого вміння; спосіб пред'явлення матеріалу – як лексичного, так і граматичного; основа організації мовного матеріалу. Відомі різні підходи до визначення структури комунікативної ситуації: адресант, адресат, контакт, повідомлення, контекст, код (Якобсон Ф.); обставини, у яких відбувається спілкування, стосунки між комунікантами, мовленнєвий стимул, сам процес діалогізування (Скалкін В.) та ін.

Класифікують комунікативні ситуації на такі види: природні (виникають спонтанно) та штучні (умовні, навчальні, спеціально створені); задані (ті, що пропонуються, описуються викладачем) і створені (такі, що виникли в навчальному процесі); стандартні (стабільні) й нестандартні (варіабельні); позамовленнєві (екстралінгвістичні) і мовленнєві; ситуації соціально-статусних взаємовідносин, рольових, відносин спільної діяльності, моральних взаємовідносин та ін. У контексті нашого дослідження заслуговують особливої уваги навчальні, спеціально створені комунікативні ситуації, які відображають відносини спільної діяльності. Розкрито особливості комунікативної ситуації з урахуванням специфіки професії – фахівці із туристичного обслуговування.

Комунікативна ситуація є структурним компонентом ситуативної (комунікативної) справи (завдання).

У другому розділі «**Методика формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туризму в коледжах**» розкрито зміст навчання англомовного діалогічного мовлення таких фахівців у коледжах; розроблено модель формування зазначеної компетентності та відповідну підсистему вправ для навчання діалогічного мовлення.

У ході роботи нами обґрунтовано підходи до відбору змісту навчання англомовного діалогічного мовлення майбутніх фахівців із туризму в коледжах, які

базуються на моделі відбору змісту навчання для ділового спілкування, розробленій О. Тарнопольським; особливостях професійної діяльності фахівців із туристичного обслуговування; вимогах Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти; структурі АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування. Відповідно до цього як основну сферу спілкування визначено професійну; серед видів спілкування перевагу надано офіційному індивідуальному контакту діалогічної форми; виокремлено основні тематичні блоки змісту навчання англійської мови («Екскурсійна діяльність», «Ресторанне обслуговування», «Готельне обслуговування», «Туристична діяльність») та відповідні теми для професійного спілкування («Customs Regulations», «Ternopil Region for Tourists», «Tourism in English-speaking Countries», «Tourism in Ukraine», «Places to Visit in Ukraine», «Types of Restaurants. Restaurant Services», «Types of Hotels. Types of Hotel Rooms», «Organizational Structure of a Hotel. Hotel Services», «Transport and Tourism», «People in Tourism», «Tourism Companies», «Forms of Tourism», «Pages from the History of Tourism»). Визначено критерії добору мовленнєвого (комунікативна спрямованість, професійна орієнтованість, пізнавальна цінність, частотність) і мовного (частотність/вживаність, типовість, культурна спрямованість, тематичність) матеріалу для навчання діалогічного мовлення майбутніх фахівців із туристичного обслуговування; з урахуванням зазначених критеріїв дібрано найбільш уживаний матеріал для здійснення іншомовного професійного спілкування, а також розроблено тематичне наповнення змісту мовленнєвих ситуацій із навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» (вибір туру видатними місцями області, бронювання номерів у готелі, прийом замовлення у відвідувачів закладів харчування різного рівня та ін.).

Обґрунтовані теоретичні положення дали змогу розробити модель формування АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування, основними блоками якої є цільовий, змістово-процесуальний і критеріально-результативний. Цільовий блок охоплює мету, теоретичні підходи (комунікативно-діяльнісний, компетентнісний, діяльнісно орієнтований, культурологічний і рівневий), принципи навчання (комунікативності, врахування рідної мови і культури, комунікативно спрямованого формування мовних навичок, професійно орієнтованого іншомовного навчального спілкування); змістово-процесуальний – етапи формування (на матеріалі навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням»), підсистему вправ, методи і засоби навчання; критеріально-результативний – компоненти АКДМ, критерії та рівні її сформованості, очікуваний результат.

Розкрито два підходи, на яких базується навчання діалогічного мовлення, – індуктивний (аналітичний, «знизу вгору») і дедуктивний (синтетичний, «зверху вниз»). У дослідженні увагу зосереджено на індуктивному підході, згідно з яким цей процес передбачає ознайомлення з окремими репліками діалогічних єдностей, а також подальше засвоєння змісту діалогу в цілому на основі запропонованої навчальної комунікативної ситуації, що не виключає прослуховування діалогів-зразків, тобто елементів дедуктивного підходу. Обмежує застосування у процесі навчання ІМ дедуктивного підходу той факт, що студенти з різними рівнями

научуваності не спроможні опанувати велику кількість діалогів, які б стали фундаментом для оволодіння іншомовним діалогічним мовленням.

Модель навчання діалогічного мовлення, згідно з індуктивним підходом, націлює на реалізацію таких етапів: I – «реплікування», II – укладання діалогічних єдностей, III – укладання мінідіалогів, IV – укладання діалогів певних функціональних типів, на кожному з яких використовуються відповідні вправи. Серед методів навчання ефективними вважаємо інтерактивні методи, метод проектів, кейс-метод; застосовуються як технічні (відео- та аудіозасоби), так і нетехнічні (вербальні, невербальні та вербально-зображувальні) засоби навчання.

Визначальним компонентом моделі, зокрема змістово-процесуального блоку, є розроблена підсистема вправ, спрямована на формування АКДМ як інтегрованої якості особистості в єдності її основних компонентів упродовж усього курсу навчання дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» та в межах кожної із виокремлених тем. Зважаючи на те, що ядром АКДМ є мовленнєва компетентність, увага акцентувалася насамперед на поетапності засвоєння базових діалогічних умінь – «реплікувати», укладати діалогічні єдності, укладати мінідіалоги та діалоги певних функціональних типів (табл. 1).

З огляду на те, що АКДМ – компонент іншомовної професійної компетентності, структуру якої складають, окрім мовленнєвої, мовна, лінгвосоціокультурна та навчально-стратегічна компетентності, вона формується комплексно, у взаємозв'язку цих компонентів. Тому розроблена підсистема включала також вправи на формування мовної (активізацію мовного матеріалу; продукування речень/висловлювань за аналогією; формулювання відповіді на запитання і постановку запитань співрозмовників), лінгвосоціокультурної (вживання фонової лексики, правильне трактування англійських фразеологізмів, прислів'їв тощо; ознайомлення з побутом і культурою країни, мова якої вивчається; оволодіння засобами вербальної і невербальної поведінки носіїв іноземної мови) та навчально-стратегічної (розвиток процесів запам'ятовування, пошук і сортування необхідної інформації, розвиток уміння співпрацювати з іншими) компетентностей.

Із метою вдосконалення АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування ми використовували інтерактивні методи навчання («асоціативний куш», «дискусія», «інтерв'ю» та ін.), метод проектів, кейс-метод. При цьому послуговувалися такими положеннями вчених-методистів: однією із найефективніших форм стимулювання активності до мовленнєвої взаємодії є інтерактивне навчання (Ніколаєва С., Редько В.); характерною ознакою методу проектів, окрім креативності, інтегративності, технологічності, є діалогічність (Сисоєва С.), цей метод забезпечує високу комунікативність розробників проекту, стимулює їх до іншомовного спілкування (Щукін А.); суттєво збагачує професійно орієнтовану компоненту у структурі АКДМ технологія кейс-метод (Ярошенко О.), а також урахували необхідність мотивування студентів до цього виду діяльності.

**Підсистема вправ для формування АКДМ майбутніх фахівців
з туристичного обслуговування**

Групи вправ для формування АКДМ	Типи вправ для формування АКДМ	Види вправ для формування АКДМ	Група 2. Вправи для формування мовної компетентності. Група 3. Вправи для формування лінгвосоціокультурної компетентності. Група 4. Вправи для формування навчально-стратегічної компетентності
<i>I етап</i>			
<p>Група 1. <i>Вправи для формування мовленнєвої компетентності.</i> Підгрупа 1.1. <i>Вправи для формування вміння «реплікувати».</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • умовно-мовленнєві; • рецептивно-репродуктивні; • з повним або частковим керуванням з боку викладача; • зі штучними та природними опорами; • фронтальні, індивідуальні, парні, в малих групах; • без ігрового компонента, з рольовим ігровим компонентом. 	<ul style="list-style-type: none"> • підстановка, трансформація, множинний вибір; • заповнення пропусків, завершення зразка мовлення; • вправи із використанням імітаційно-рольового компонента; • розпізнавання під час аудіювання реплік, які висловлюють певні мовленнєві наміри (заповнення таблиці); • запит інформації за зразком; • перегляд відеофонограм, прослуховування аудіофонограм із подальшим аналізом норм поведінки у ситуаціях професійного спілкування. 	
<i>II етап</i>			
<p>Підгрупа 1.2. <i>Вправи для формування вміння укладати діалогічні єдності.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • умовно-мовленнєві; • рецептивно-продуктивні; • з повним або частковим керуванням з боку викладача; • зі штучними та природними опорами; • індивідуальні, парні, в малих групах; • без ігрового компонента, з рольовим компонентом. 	<ul style="list-style-type: none"> • прогнозування змісту діалогу перед прослуховуванням; • обмін думками в парах/малих групах щодо змісту мінідіалогу-зразка; • відтворення певних частин діалогу на рівні діалогічних єдностей; • перефразування реплік; • знаходження та виправлення помилок; • заповнення пропусків. 	

<i>III етап</i>		
<p>Підгрупа 1.3. <i>Вправи для формування вміння укладати міні діалоги.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • мовленнєві; • рецептивно-продуктивні; • з частковим, мінімальним керуванням із боку викладача; • зі штучними та природними опорами; • парні, групові, в малих групах; • із рольовим ігровим компонентом. 	<ul style="list-style-type: none"> • аналіз мовленнєвого матеріалу; • прогнозування подальшого перебігу прослуханого діалогу; • встановлення послідовностей діалогічних єдностей; • аналіз структури діалогу-зразка; • підстановка реплік, запис надиктованого тексту; • висловлювання власної думки щодо змісту діалогу-зразка; • створення мінідіалогів за ситуацією, аналогічною діалогу-зразку.
<i>IV етап</i>		
<p>Підгрупа 1.4. <i>Вправи для формування вміння укладати діалоги певних функціональних типів.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • мовленнєві; • рецептивно-продуктивні; • з мінімальним керуванням із боку викладача; • лише з природними опорами або без них; • парні, групові, в малих групах; • із рольовим ігровим компонентом. 	<ul style="list-style-type: none"> • обговорення в парах, групах та малих групах; • створення власних професійно спрямованих діалогів різних функціональних типів за поданою ситуацією.

Група 2. Вправи для формування мовної компетентності. Група 3. Вправи для формування лінгвосоціокультурної компетентності. Група 4. Вправи для формування навчально-стратегічної компетентності

Наведемо приклади вправ.

Група 1. Вправи для формування мовленнєвої компетентності
Підгрупа 1.1. Вправи для формування вміння «реплікувати»

Тема: Types of Restaurants. Restaurant Services.

Мета: вчити студентів розпізнавати стимулювальні репліки і відповідні репліки-реакції.

Вид вправи: розпізнавання під час аудіювання реплік, які висловлюють певні мовленнєві наміри (заповнення таблиці).

Режим роботи: «фонограма – студент».

Інструкція: Read the following sentences. Listen to the audio recording. Try to find out which of the following replicas are initiative and stimulating. Write these replicas in the table: 1–2 – stimulating replicas; 3–4 – initiative replicas.

1.	a) <i>May I get you anything to drink?</i>	1.
	b) <i>Would you like an appetizer?</i>	2.
	c) <i>I'll have barbeque wings.</i>	3.
	d) <i>Yes, please. May I get a glass of lemonade?</i>	4.
2.	a) <i>There will be 4 of us.</i>	1.
	b) <i>Good afternoon, I would like to make a dinner reservation.</i>	2.
	c) <i>How many people will you need the reservation for?</i>	3.
	d) <i>Shogun Restaurant.</i>	4.
3.	a) <i>Our meal was delicious, thank you!</i>	1.
	b) <i>So how was your meal?</i>	2.
	c) <i>We would like two cups of coffee.</i>	3.
	d) <i>Can I bring you some coffee or tea with your dessert?</i>	4.

Підгрупа 1.2. Вправи для формування вміння укладати діалогічні єдності

Тема: Transport and Tourism.

Мета: вчити студентів укладати діалогічні єдності.

Вид вправи: заповнення пропусків.

Інструкція: Make up dialogical units with the following replicas for these communicative situations (fill-in the gaps). 1–2. You work as a cashier at a railway station. Foreign tourists are going to buy railway tickets. Help them answering their questions. 3–4. You are at the booking office at a railway station. Ask the cashier about available tickets.

1. A: *Excuse me, where can I book a ticket to Birmingham?*

B: _____

2. A: *Good afternoon. I'd like a rail ticket to Amsterdam, please.*

B: _____

3. A: _____

B: *Certainly. Thank you. Sign here, please.*

4. A: _____

B: *Yes, we have some tickets left in a second-class sleeper if you wish.*

Підгрупа 1.3. Вправи для формування вміння укладати мінідіалоги

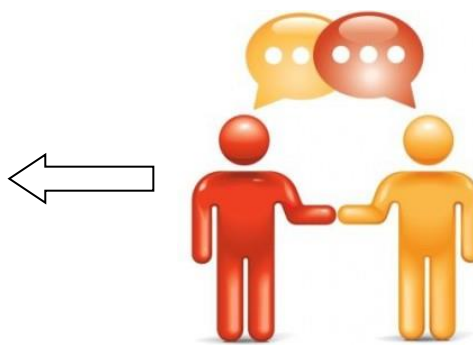
Тема: Types of Hotels. Types of Hotel Rooms.

Мета: вчити студентів створювати мінідіалоги на основі запропонованої комунікативної ситуації.

Вид вправи: створення мінідіалогів за поданою комунікативною ситуацією.

Інструкція: Make up a minidiologue for the communicative situation using the replicas from the table. Role-play it in pairs. *Student A:* You are a hotel resident. You have to wake up early tomorrow. Ask the receptionist to provide you with wake-up call service. *Student B:* You work as a receptionist. A resident of your hotel asks you to wake him up early tomorrow. Ask him about the most convenient time for the service.

– I need to request a wake-up call for tomorrow morning.
– I can't think of anything. If I do think of something, I'll be sure to call again.
– I need two calls, one at 7 and another at 7:15.
– We can certainly do that. Expect a call from us at 7:00, and then again at 7:15.
– Okay. Good night, sir.
– Actually, can I change the latter wake-up call to 7:30 am?
– What time do you want the call?
– I can certainly do that. Is there anything else?

Example:

Student 1: I need to request a wake-up call for tomorrow morning.

Student 2: What time do you want the call?

Підгрупа 1.4. Вправи для формування вміння укласти діалоги певних функціональних типів

Тема: Types of Hotels.

Мета: формувати вміння опрацьовувати професійно орієнтовану інформацію; вчити студентів створювати діалог-розпитування на основі запропонованої комунікативної ситуації.

Вид вправи: створення професійно спрямованого діалогу за поданою ситуацією (з використанням кейс-методу).

Тип діалогу: Діалог-розпитування.

Інструкція: а) Read the offered information (case) about the 5-star Plaza Hotel.

б) Using this information, make up a question-answer dialogue for the situation.

Student A: You are a tourist. You are going to buy a tour package. Ask the tour operator about advantages and disadvantages of the hotel you will stay at during the trip. *Student B:* You are a tour operator. Your department developed new tour packages last week. You have already checked the quality of services at the hotel tourists will stay at during the trip. Answer the tourist's questions and share your impressions.

Група 2. Вправи для формування мовної компетентності

Тема: Customs Regulations.

Мета: вдосконалювати граматичні навички (вживання питальних і розповідних речень).

Вид вправи: продукування речень/висловлювань за аналогією.

Інструкція: Make up sentences as in the example.

Example:

What is your name? – John Smith.	Name – Jane Adams/Robert Brown
Where are you from? – I'm from Liverpool, England.	Home country – Wales/Canada.
Is this your first time here? – Yes, I've never been to Miami before. / No, I've been to Miami for three times.	First time here – yes/no.
What is the reason of your visit? – I'm on vacation.	Reason – business/traveling.

Група 3. Вправи для формування лінгвосоціокультурної компетентності

Тема: English-speaking countries.

Мета: поглиблювати знання студентів про культуру, традиції та побут англомовних країн.

Вид вправи: продукування тексту в усній/письмовій формі (з використанням проектної технології).

Інструкція: You are members of different tour operators. You take part in the conference «New Horizons». Make up a tour package «Road to an English-speaking country» working in small groups. Provide listeners with some interesting information about new destinations (local sights, culture and traditions) from your tour packages. Answer their questions.

Група 4. Вправи для формування навчально-стратегічної компетентності

Тема: Transport and Tourism.

Мета: формувати вміння добирати і групувати професійно орієнтовану лексику за певною ознакою та використовувати її в іншомовному спілкуванні.

Вид вправи: побудова мовленнєвих висловлювань за даними компонентами (з використанням інтерактивних методів «асоціативний куш» та «дискусія»).

Інструкція: а) Write down words that are associated with the following means of transport:

bus/coach

plane

train

car

б) Discuss advantages (pros) and disadvantages (cons) of traveling by these means of transport.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка методики формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців із туристичного обслуговування» розкрито організацію і проведення експериментального навчання, доведено результативність експериментальної методики, обґрунтовано методичні рекомендації з формування АКДМ майбутніх фахівців із туризму в коледжах.

Методичний експеримент проводився у 2015–2017 рр. на базі коледжів, які готують молодших спеціалістів зі спеціальності 252 «Туристичне обслуговування», а саме: в Технічному коледжі Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, Галицькому коледжі імені В'ячеслава Чорновола,

Тернопільському кооперативному торговельно-економічному коледжі і Коломийському економіко-правовому коледжі Київського національного торговельно-економічного університету (експериментальна група (ЕГ) налічувала 46 чол., контрольна (КГ) – 43 чол.). Організація експерименту передбачала розв'язання таких завдань: проведення передекспериментального зрізу для визначення вихідного рівня сформованості АКДМ; здійснення експериментального навчання відповідно до розробленої нами методики; проведення післяекспериментального зрізу сформованості зазначеної якості; порівняльний аналіз результатів обох зрізів із метою визначення ефективності запропонованої методики; підготовку рекомендацій щодо застосування розробленої методики формування АКДМ. Експериментальне дослідження проводилося в межах дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням», вивчення якої триває чотири семестри (II–III навчальні роки).

У процесі дослідження розроблено діагностичний інструментарій сформованості АКДМ майбутніх фахівців із туризму в коледжах. Встановлено, що рівень володіння іноземною мовою (у т. ч. й англійською мовою) студентів коледжу з урахуванням вимог Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти має відповідати B1+ (просунутий рубіжний); об'єктами діагностики АКДМ є її структурні компоненти – мовна, мовленнєва, лінгвосоціокультурна та навчально-стратегічна компетентності; визначено критерії сформованості АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування (використання у мовленнєвому потоці відповідного лексичного і граматичного матеріалу; кількість сформульованих реплік, їх доцільність, питома вага ініціативних; досягнення комунікативної мети, що полягає в реалізації мовленнєвого наміру мовця і комунікативних завдань у межах створеної комунікативної ситуації; відповідність характеристик створеного діалогу його функціональному типу; здатність керувати мовленнєвою ситуацією; доречність використання мовленнєвих формул і кліше, оперування країнознавчим матеріалом).

Діагностичні процедури передбачали систематичні спостереження, бесіди з викладачами і студентами, моделювання діалогів на основі запропонованих комунікативних ситуацій (робота в парах), виконання діагностичних завдань (у т. ч. і тестів) та їх аналіз відповідно до виокремлених критеріїв.

Узагальнення результатів констатувального етапу дало підстави для висновку про коректність формування експериментальної та контрольної вибірок, оскільки розподіл його учасників за рівнями сформованості АКДМ відповідно становить: високий – 13 % і 14 %; середній – 56,5 %, 55,8 %; низький – 30,5 %, 30,2 %.

На формувальному етапі експерименту в навчальний процес ЕГ було впроваджено розроблену методику формування АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування; у КГ ця компетентність формувалася за усталеною методикою. За результатами контрольного зрізу визначено динаміку змін порівняно з констатувальним етапом. Аналіз і узагальнення результатів експериментальної роботи уможливили висновок про позитивний вплив запропонованої методики, оскільки показники рівнів сформованості АКДМ в ЕГ засвідчили більше позитивних змін, ніж у КГ: високий – +19,6 %, +6,9 %; середній – +2,2 %, +2,4 %; низький – -21,8 %, -9,3 % (табл. 2).

Розподіл студентів за рівнями сформованості АКДМ

Група	Початок експерименту						Кінець експерименту					
	Рівні сформованості											
	Високий		Середній		Низький		Високий		Середній		Низький	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%	Абс.	%	абс.	%
ЕГ	6	13	26	56,5	14	30,5	15	32,6	27	58,7	4	8,7
КГ	6	14	24	55,8	13	30,2	9	20,9	25	58,2	9	20,9

Достовірність отриманих даних перевірялася за допомогою методів математичної статистики (t-критерію Стюдента для незалежних вибірок (t-test for Independent Samples)), унаслідок чого відхилено нульову гіпотезу і встановлено статистичну значущість результатів дослідження.

Обґрунтовано методичні рекомендації з формування АКДМ майбутніх фахівців із туризму в коледжах.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу психолого-педагогічної і методичної літератури з'ясовано, що термін «іншомовна комунікативна компетентність» дослідники трактують як здатність успішно вирішувати завдання взаєморозуміння і взаємодії з носіями мови, яка вивчається, відповідно до норм і культурних традицій в умовах прямого й опосередкованого спілкування. У контексті професійної підготовки зазначене поняття розглядається як інтегративне утворення особистості, яке має складну структуру і забезпечує здійснення іншомовної, а отже, міжмовної, міжкультурної й міжособистісної комунікації. Науковці стверджують, що успішність професійної діяльності фахівця значною мірою зумовлюється рівнем його ІКК, і послуговуються терміном «професійна іншомовна комунікативна компетентність» («іншомовна професійна компетентність») – складне інтегративне ціле, яке забезпечує компетентне професійне спілкування мовою спеціальності в умовах міжкультурної комунікації. Структура ІКК охоплює мовний (лінгвістичний), мовленнєвий, лінгвосоціокультурний та навчально-стратегічний компоненти.

АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування є інтегрованою якістю особистості, компонентом іншомовної професійної компетентності, що передбачає наявність професійно орієнтованих знань, а також тих, що стосуються теоретичних основ діалогічного мовлення; відповідних фонетичних, лексичних і граматичних навичок, пов'язаних як з аудіюванням, так і з говорінням; умінь ініціативно розпочинати діалог, реагувати на репліки співрозмовника, спонукати його до продовження розмови з урахуванням країнознавчих та лінгвокраїнознавчих особливостей мовця. У її структурі виокремлюємо мовну компетентність, що охоплює відповідні знання (предметні та професійно орієнтовані) і навички; мовленнєву – уміння в аудіюванні й говорінні (базові діалогічні вміння:

«реплікувати», укладати діалогічні єдності, укладати мінідіалоги та діалоги певних функціональних типів); лінгвосоціокультурну (знання фонові лексики, сталих виразів, прислів'їв, приказок тощо країни, мова якої вивчається; обізнаність із побутом і культурою носіїв іноземної мови; володіння засобами вербальної і невербальної поведінки носіїв мови) і навчально-стратегічну (уміння запам'ятовувати і відтворювати навчальний матеріал, уміння відшукувати і сортувати необхідну інформацію, уміння співпрацювати з іншими (робота в парах і групах)).

2. Розкрито особливості комунікативної ситуації як важливого засобу формування АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування, зокрема: уточнено структуру комунікативної ситуації (обставини, в яких відбувається комунікація, предмет розмови, комуніканти і взаємовідносини між ними, мовленнєві наміри); уточнено її змістове наповнення з урахуванням специфіки професії (об'єкти туризму – пам'ятки, музеї, ландшафти тощо та установи, що надають туристичні послуги; суб'єкти – соціальні суб'єкти, які подорожують країною (туристи), та працівники організацій, установ тощо, що здійснюють діяльність, спрямовану на задоволення потреб туристів); комунікативні наміри – порадити, поінформувати, переконати, заспокоїти, аргументувати, оцінити, попросити вибачення, обговорити тощо). Комунікативні ситуації використовуються у процесі формування АКДМ у формі комунікативних вправ.

3. Зміст навчання англomовного діалогічного мовлення майбутніх фахівців із туризму в коледжах обґрунтовано з урахуванням компонентів змісту навчання іноземної мови, зокрема: сфери та види спілкування; теми і типові ситуації іншомовного спілкування та комунікативні наміри, які виникають у цих ситуаціях; мовний і мовленнєвий матеріал, необхідний для здійснення професійного іншомовного спілкування; відповідні знання, навички та вміння. Доведено, що серед видів іншомовного спілкування домінує офіційний індивідуальний контакт діалогічної форми; зміст навчання англійської мови майбутніх фахівців із туристичного обслуговування охоплює такі тематичні блоки: «Екскурсійна діяльність», «Ресторанне обслуговування», «Готельне обслуговування», «Туристична діяльність». У зв'язку з цим відібрано теми для професійного спілкування, які є основою комунікативних ситуацій.

4. Розроблено модель формування АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування, яка включає такі блоки: цільовий (мета; теоретичні підходи – комунікативно-діяльнісний, компетентнісний, діяльнісно орієнтований, культурологічний і рівневий; принципи навчання – комунікативності, врахування рідної мови і культури, комунікативно спрямованого формування мовних навичок, професійно орієнтованого іншомовного навчального спілкування); змістово-процесуальний (етапи формування (підхід «знизу вверх»)): I – «реплікування», II – укладання діалогічних єдностей, III – укладання мінідіалогів, IV – укладання діалогів певних функціональних типів; підсистема вправ; методи навчання – інтерактивні, метод проектів, кейс-метод; засоби (технічні – відео- та аудіозасоби і нетехнічні – вербальні, невербальні та вербально-зображувальні), які реалізувалися у процесі вивчення курсу «Англійська мова за професійним спрямування»; критеріально-результативний (компоненти АКДМ – мовна, мовленнєва,

лінгвосоціокультурна, навчально-стратегічна компетентності; критерії та рівні її сформованості; очікуваний результат).

З урахуванням виокремлених етапів розроблено підсистему вправ для формування АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування: I етап – умовно-мовленнєві рецептивно-репродуктивні та репродуктивні вправи (імітація зразка мовлення, підстановка у зразок мовлення, трансформація зразка мовлення, розпізнавання під час аудіювання реплік, які висловлюють певні мовленнєві наміри, використання імітаційно-рольового компонента); II етап – умовно-мовленнєві рецептивно-продуктивні вправи (обмін репліками, відтворення певних частин діалогу на рівні діалогічних єдностей, перефразування зразка мовлення, заповнення пропусків); III етап – мовленнєві рецептивно-продуктивні вправи з керуванням (встановлення послідовностей діалогічних єдностей, підстановка реплік, запис надиктованого тексту, продукування мінідіалогу, висловлення власної думки щодо змісту діалогу-зразка, створення мінідіалогів за ситуацією, аналогічною діалогові-зразку); IV етап – мовленнєві рецептивно-продуктивні вправи без керування (створення власного професійно спрямованого діалогу за поданою ситуацією). На кожному із етапів використовувалися також вправи для оволодіння мовною, лінгвосоціокультурною та навчально-стратегічною компетентностями, що забезпечувало формування АКДМ як інтегрованої якості. Обґрунтована підсистема вправ реалізується в межах тем, передбачених чинною програмою з навчальної дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням».

5. Результати контрольного зрізу засвідчили ефективність експериментальної методики формування АКДМ: кількість майбутніх фахівців із туристичного обслуговування, які продемонстрували високий рівень, в ЕГ становить 32,6 %, а в КГ – на 11,7 % менше; показник низького рівня сформованості зазначеної якості в ЕГ – 8,7 %, що на 12,2 % менше, ніж у КГ; середнім рівнем володіє 58,7 % та 58,2 % студентів відповідно.

За результатами експерименту укладено методичні рекомендації з формування АКДМ майбутніх фахівців із туризму в коледжах.

Перспективи подальших наукових пошуків вбачаємо у дослідженні проблеми формування АКДМ засобами інтерактивних технологій; у вивченні потенційних можливостей навчальної дисципліни «Англійська мова в туристичній індустрії» у формуванні АКДМ майбутніх фахівців із туристичного обслуговування (аспект наступності).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у фахових наукових виданнях України

1. Кодлюк І. В. Англійська компетентність в діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туризму в сучасних наукових дослідженнях. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Серія: Педагогіка). 2017. № 2. С. 143–151.
2. Кодлюк І. В. Зміст англійського діалогічного мовлення майбутніх фахівців з туризму в коледжах. Молодий вчений. 2017. № 8 (48). Ч. 1. С. 228–234.

3. Кодлюк І. В. Модель формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туризму в коледжах. Педагогічний альманах: зб. наук. праць / редкол.: В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон. КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». 2017. Вип. 35. С. 128–136.
4. Кодлюк І. В. Діагностика англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туризму в коледжах. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Серія: Педагогіка). 2017. № 4. С. 184–191.

Статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав

5. Кодлюк І. В. Іншомовне діалогічне мовлення майбутніх фахівців з туризму як педагогічна проблема. Проблемы современного педагогического образования (Сер.: Педагогика и психология): сб. статей. Ялта: РИО ГПА. 2015. Вып. 48. Ч. 2. С. 78–84.
6. Кодлюк І. В. Компетентність у діалогічному мовленні як структурний компонент іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців з туристичного обслуговування. The scientific heritage (Budapest, Hungary). 2016. № 4 (4). С. 69–75.

Праці, які додатково відображають зміст дисертації

7. Кодлюк І. В. Діалогічне мовлення у структурі іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців у галузі туризму. Роль педагогічних та психологічних наук у процесі розвитку суспільства в умовах сьогодення: мат-ли Міжнар. наук.-практ. конференції (Україна, м. Київ, 5 грудня 2014 р.). К.: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології». 2014. С. 22–24.
8. Кодлюк І. В. Вправи як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туризму. Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії: зб. наук. робіт учасників Міжнар. наук.-практ. конференції (Україна, м. Одеса, 16–17 жовтня 2015 р.). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки». 2015. С. 60–65.
9. Кодлюк І. В. Стан проблеми формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туризму в педагогічній теорії. Новые тенденции в науке: мат-лы IV (LXVIII) Межднар. научн.-практ. конференции по философским, филологическим, юридическим, педагогическим, экономическим, психологическим, социологическим и политическим наукам (Украина, г. Киев, 29 апреля 2016 г.). Горловка: ФЛП Пантюх Ю. Ф. 2016. С. 49–51.
10. Кодлюк І. В. Англомовна компетентність у діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туристичного обслуговування: структурний аналіз. Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конференції (Україна, м. Харків, 9–10 вересня 2016 року). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень». 2016. С. 45–49.
11. Кодлюк І. В. До проблеми моделювання процесу формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туристичного

обслуговування. Stav, problémy a perspektívy pedagogického štúdia a sociálnej práce: medzinárodná vedecko-praktická konferencia (Sládkovičovo, Slovak Republic, 28–29 októbra 2016). С. 106–109.

12. Кодлюк І. Етапи формування англомовної компетентності у діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туристичного обслуговування. Актуальні проблеми германо-романської філології та освітній соціокультурний процес: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 11–12 листопада 2016 р.); за ред. Задорожної І. П. Тернопіль: ТНПУ імені Володимира Гнатюка. 2016. С. 179–181.
13. Кодлюк І. В. Кейс-метод як технологія формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туристичного обслуговування. Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 3–4 лютого 2017 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет. 2017. С. 58–62.
14. Kodliuk I. English competence in dialogical speech of future specialists in tourism industry and its structure. Перспективи розвитку професійно спрямованої іншомовної освіти в мультикультурному просторі: зб. мат-лів III Міжнародної науково-практичної конференції для студентів немовних спеціальностей (м. Житомир, 12 квітня 2017 р.). Житомир: Вид-во ФО-П Левковець Н. М. 2017. С. 55–57.

АНОТАЦІЯ

Кодлюк І. В. Формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців з туризму в коледжах. На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України. Тернопіль, 2018.

У роботі проаналізовано стан зазначеної проблеми в сучасних наукових дослідженнях; охарактеризовано теоретичні основи діалогічного мовлення; уточнено сутність і структуру англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців із туристичного обслуговування; розкрито зміст навчання англомовного діалогічного мовлення студентів у коледжах.

Розроблено методика формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх фахівців із туристичного обслуговування, яка відображена у відповідній моделі. Структурними компонентами моделі є такі блоки: цільовий (мета, теоретичні підходи, принципи навчання); змістово-процесуальний (етапи навчання діалогічного мовлення та підсистема вправ: I етап – «реплікування» (умовно-мовленнєві рецептивно-репродуктивні та репродуктивні вправи), II етап – укладання діалогічних єдностей (умовно-мовленнєві рецептивно-продуктивні вправи), III етап – укладання мінідіалогів (мовленнєві рецептивно-продуктивні вправи з керуванням), IV етап – укладання діалогів певних функціональних типів (мовленнєві рецептивно-продуктивні вправи без керування); методи навчання –

інтерактивні, метод проектів, кейс-метод; засоби навчання; навчальні дисципліни – «Англійська мова за професійним спрямуванням»; критеріально-результативний (компоненти англомовної компетентності в діалогічному мовленні – мовна, мовленнєва, лінгвосоціокультурна, навчально-стратегічна; критерії та рівні її сформованості; очікуваний результат). Результативність розробленої методики доведена експериментально.

Ключові слова: англомовна компетентність в діалогічному мовленні, майбутні фахівці з туризму, коледжі, туристичне обслуговування, підсистема вправ, комунікативні ситуації, діагностичний інструментарій.

АННОТАЦИЯ

Кодлюк И. В. Формирование англоязычной компетентности в диалогической речи будущих специалистов по туризму в колледжах. На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (германские языки). Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины. Тернополь, 2018.

В работе проанализировано состояние данной проблемы в современных научных исследованиях; охарактеризованы теоретические основы диалогической речи; уточнено сущность и структуру англоязычной компетентности в диалогической речи будущих специалистов по туристическому обслуживанию; раскрыто содержание обучения англоязычной диалогической речи студентов в колледжах.

Разработана методика формирования англоязычной компетентности в диалогической речи будущих специалистов по туристическому обслуживанию, которая отражена в соответствующей модели. Структурными компонентами модели являются следующие блоки: целевой (цель, теоретические подходы, принципы обучения); содержательно-процессуальный (этапы обучения диалогической речи и подсистема упражнений: I этап – «реплицирование» (условно-речевые рецептивно-репродуктивные и репродуктивные упражнения), II этап – создание диалогических единств (условно-речевые рецептивно-производительные упражнения), III этап – создание минидиалогов (речевые рецептивно-производительные упражнения с управлением), IV этап – создание диалогов определенных функциональных типов (речевые рецептивно-производительные упражнения без управления); методы обучения – интерактивные, метод проектов, кейс-метод; средства обучения; учебные дисциплины – «Английский язык профессиональной направленности»; критериально-результативный (компоненты англоязычной компетентности в диалогической речи – языковая, речевая, лингвосоциокультурная, учебно-стратегическая; критерии и уровни ее сформированности; ожидаемый результат). Результативность разработанной методики доказана экспериментально.

Ключевые слова: англоязычная компетентность в диалогической речи, будущие специалисты по туризму, колледжи, туристическое обслуживание, подсистема упражнений, коммуникативные ситуации, диагностический инструментарий.

RESUME

Kodluk I. V. Formation of English competence in dialogical speech of future specialists in Tourism in colleges. Manuscript.

Dissertation to acquire a degree of Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Teaching (Germanic languages). Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Ternopil, 2018.

The thesis deals with the problem of formation of English competence in dialogical speech (ECDS) of future specialists in Tourism. The research of the mentioned problem up to date has been monitored; theoretical bases of dialogical speech as a kind of foreign language activity of future specialists in Tourism have been described; the content of English dialogical speech of future specialists in Tourism in colleges has been revealed for this purpose.

The author's definition of the basic concept of the investigation has been provided – English competence in dialogical speech of future specialists in Tourism is an integrated quality of a personality. It is a component of a professional competence in a foreign language, including professionally oriented (professional) knowledge, as well as that concerning theoretical bases of a dialogue (subject); required phonetic, lexical and grammar skills associated with both listening and speaking; an ability to initiate a dialogue, respond to replicas of the interlocutor, encourage him to continue the conversation taking into account local linguistic and cultural features of the speaker. The structural components of this competence are speech, linguistic, linguosociocultural, study (and strategic) competences.

The methodology of ECDS of future specialists in Tourism formation has been developed, which is reflected in the model. The following blocks are structural components of the model: aim oriented (purpose, theoretical approaches, principles of teaching); content and procedure oriented (stages of teaching of dialogical speech and subsystem of exercises: I stage – «turn-taking» (precommunicative reproductive exercises), II stage – making up dialogical units (precommunicative receptive-productive exercises), III stage – making up microdialogues (communicative receptive-productive exercises with control), IV stage – making up dialogues of certain functional types (communicative receptive-productive exercises without control); methods of teaching – interactive, method of projects, case method; means of teaching – technical – non-technical, verbal – nonverbal – verbal-figurative; courses – English for Professional Purposes; based on criteria and result (components of ECDS – language, speech, linguosociocultural, study (and strategic) competences; criteria and levels of its formation; expected result).

The diagnostic toolkit for the development of ECDS of future specialists in Tourism in colleges has been developed. It is established that B1 + (advanced) proficiency level in a foreign language (incl. English language dialogue) of college students is expected, taking into account the requirements of the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment; the objects of diagnostics ECDS are its structural components – language, speech, linguistic and linguosociocultural, study (and strategic) competences; the criteria for the formation of ECDS of future specialists in Tourism have been determined (use of the relevant lexical and grammatical material in the speech; the number of formulated replicas, their expediency, the proportion of the

initiative replicas; the achievement of the communicative goal, which consists in realization of speech intentions of the speaker and communicative tasks within the framework of the created communicative situation; the adequacy of the created dialogue to its functional type, the ability to control the speech situation, the relevance of using of speech formulas and clichés, and practical use of cultural knowledge).

The effectiveness of the developed methodology has been proved experimentally.

Key words: English competence in dialogical speech, future specialists in Tourism, colleges, Tourism, subsystem of exercises, communicative situations, diagnostic toolkit.

Підписано до друку 30.04.2018 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 04/18/3-2

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФОП Осадца Ю.В.